

subdiderunt. (40) Hannibal utrumque Consulium Murgellum, & Crispinum insidiis circumventos cum exercitu interfecit. Tertio anno postquam Scipio ad Hispaniam profectus fuerat, rursus res inclitas gerit. Regem Hispanorum magno praelio victum in amicitiam accepit, & primus omnium in hoste obsides non poposcit. Deinde desperans Hannibal Hispanias contra Scipionem diutius posse retineri, fratrem suum Hasdrubalem ad Italiam cum omnibus copiis evocavit. (41) Is Ap. Claudio Nerone, & M. Livio Salinatore Cofs. ex Hispaniis per Gallias ad Italiam veniens, magna secum auxilia Hispanorum, Gallorumque sumpta deduxit. Et cum maturato adventu descendisse jam ex Alpib. Consulib. proditus fuisset, ab exercitu Romano, ignorante Hannibale, apud Metaurum fluvium in insidias compositas incidit: strenue tamen pugnavit occisus est. (42) Diu quidem incertus belli eventus, elephantis maxime Romanam infestantibus aciem: qui a militibus Romanis, quos a velitando velites vocant, quod genus militiae paulo ante repertum fuerat, ut lecti agilitate juvenes cum armis suis post terga equitum sederent, & mox cum ad hostem ventum esset, equis desilirent, & continuo pedites ipsi, ex alia parte equitibus, per quos ad veliti fuerant, dimicantibus, hostem proturbarent. Ab his ergo velitibus elephantis retro acti, quum regi jam a suis non possent, ferro fabrii, id est, scalprio inter aures adacto necabantur, id genus occidenda, cum opus esset, belluae, idem dux Hasdrubal primus invenerat. Fuit hoc praelium penes Metaurum fluvium, ubi Hasdrubal victus est, ut Trasimenus lacus, ubi exercitus Romanus: ut Cesena Piceni civitas, ut vicus ille Cannensis. Nam quinquaginta & novem millia de exercitu Hasdrubalis ibi grandi strage occisa sunt. Captae quinque millia quadringenti. Quatuor novem millia civium Romanorum inter eos reperta, atque revocata sunt, quod victoribus Consulibus solatio fuit. Nam, & de exercitu eorum (43) octo millia ceciderunt. Magnum pondus auri, atque argenti Romam relatum est. Hannibali caput fratris sui Hasdrubalis ante castra projectum est. Quo viso, & simul clade Penorum cognita, anno tertio-decimo, quam in Italiam venerat, refugit in Brutios. (44) Post haec anno continuo inter Hannibalem, & Romanos quies a tumultu bellorum intercessisse visa est: quia inquietudo morborum in castris erat, & gravi sima pestilentia uterque exercitus agebatur. Post haec Hannibal diffidere jam de belli coepit eventum, Romanis autem ingens animus accessit. Itaque & ipsi evocaverunt ex Hispania P. Cornelium Scipionem, (45) qui jam universam Hispaniam a Pyrenaeo, usque Oceanum in provincia formam redegerat. Igitur Romam cum ingenti gloria venit. Per idem tempus Hierosolymis Pontifex Max. Onias filius Simonis fuit. Q. Caecilio, L. Valerio Cofs. omnes civitates, quae in Brutis ab Hannibale tenebantur, Romanis se tradiderunt. Anno XIII.

A posteaquam in Italiam Hannibal venerat, Scipio, qui multa bene in Hispania egerat Cof. (46) cum Licinio Crasso creatus, & in Africam missus est: cui viro divinum quiddam inesse existimabatur, adeo, ut putaretur etiam cum numinibus habere sermonem. Et revera, neque publica, neque privata negotia prius unquam attigit, quam in cella Jovis Capitolini diutissime moraretur antequam videretur a quoquam. Is in Africa, contra Hannonem Hamilcaris filium ducem, Penorum pugnavit, eumque interfecit: exercitum ejus partim caede, partim captivitate perdidit: castra ejus cepit. Nam in eo praelio, cum quatuor millibus & quingentis militibus undecim millia Penorum occidit. (47) Sempronius Cof. cum Hannibale congressus, & victus Romanus refugit. Scipio in Africa aggressus hyberna Penorum, atque alia Numidarum, quae utraque haud procul ab Utica erant, noctu concubia fecit incendi. Peni trepidi, quum casu ignem accidisse putarent, inermes ad extinguendum concurrunt. Qua re facile ab armatis oppressi sunt. In utrisque castris quadraginta millia hominum de Cartaginensibus, & Numidis igni, ferroque consumpta sunt, capta quinque millia: duces ipsi miserabiliter ambusti sunt, & aegre fugerunt. Hasdrubal dux Cartaginensium profugus venit. Itaque Syphax, & Hasdrubal mox plurimum reparavere exercitum, atque iterum cum Scipione congressi sunt, victique fugerunt. Syphacem fugientem Lelius, & Masinissa ceperunt. Porro caetera multitudo ad Cirtam refugit, quam Masinissa oppugnatam in deditionem accepit, Syphacem ad Scipionem catenis vinculum deducit. Quem Scipio cum ingentibus spoliis, plurimisque captivis perducendum Romam Lelio tradidit. Qui, cum Tiburi in custodia defecisset, sumptu publico jussit Senatus honorifice sepeliri. Qua re audita omnis fere Italia Hannibalem deseruit: ipse a Cartaginensibus redire in Africam jubetur, quam Scipio vastabat. Ita anno septimo decimo Italia ab Hannibale liberata est, quam flemus dicitur reliquisse, omnibus Italici generis militibus, qui sequi nolent interfectis. Legati Cartaginensium pacem a Scipione petierunt: ab eo ad Senatum Romam missi sunt, & quadraginta quinque diebus his industriae datae sunt, quousque ire Romam, & regredi possent, & triginta millia pondo argenti ab his accepta sunt. Senatus ex arbitrio Scipionis pacem jussit cum Cartaginensibus fieri. Scipio his conditionibus dedit, ne amplius quam triginta naves haberent, & quinquaginta millia pondo argenti darent, captivos, & perfugas redderent. (48) Interea Hannibal ad Africanum littus propinquans jussit cuidam e nauticis ascendere in arborem navis, atque speculanti inde quam regionem tenerent. Sepulchrum dirutum se prospexisse respondit. Abominatus dictum Hannibal, deflexo cursu, ad Leptim oppidum copias exposuit. Qui continuo refecta multitudo Cartaginem venit:

(40) Subdiderunt. A. dederunt, & omnis. cat. legit. In sequenti anno Scipio in Hispania egregias res egit, & per se, & per fratrem suum Lucium Scipionem, LXX. civitates receperunt: in Italia tamen male pugnavit: Nam Claudius Marcus Consul ab Amibale occisus est. Tertio anno postquam Scipio ad Hispanias profectus fuerat, rursus res inclitas gerit. Regem Hispanorum magno praelio victum in amicitiam accepit, & primus omnium in hoste obsides non poposcit. Desperans &c.
 (41) A. Is veniens a Consulibus Appio Claudio Nerone, & M. Livio Salinatore apud &c.
 (42) Post occisus est. A. habet LVIII. de ejus exercitu perempta, Vm. capta sunt, XLIV. civium Romanorum inter eos reperta, & revocata sunt. Magnum pondus auri, & argenti Romam delatum est. Anno &c.
 (43) H. quinquaginta & octo millia de ejus exercitu capta

siint CCCCLV. civium Romanorum inter eos reperta, & revocata sunt. Magnum pondus auri, atque argenti &c. quae ad verbum conveniunt cum Eutropio, usque ad finem, nisi quod sub finem libri tertii legit Eutropius pondo CC. mil. MS. vero pondus XX. mil., & linea ultima Eutropius: post annum XVII. MS. post annum XLX.
 (44) A. pro Brutios Britann, & omnis. cat. Post haec An.
 (45) A. post Scipionem. Is Rom. &c.
 (46) A. Cof. est factus: cui viro &c.
 (47) A. sequitur Syphacem Numidia regem, qui se Afris conjunxerat capti, & castra ejus incedit. Syphax cum Nobilibus Numidis, & infimis spoliis Romam a Scipione mittitur. Qua re &c.
 (48) A. post redderent. Iverim Anibale veniente ad Africanam pax &c.